Public Disclosure Authorized

افغانستان: د هراړخیزې اقتصادي ودې اجندا

شوبهم چوهدری

په افغانستان کې د نړیوال بانک د دفتر رئیس

د لوړ پوړي پلاوي ناستې ته څېرمه غونډه

د افغانستان اقتصادي وضعیت

د ځلور چنار مانۍ
کابل، افغانستان
د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر ۴مه

Public Disclosure Authorized

وروستۍ لاسته راوړنې

د زیاتو پرمختګونو سربېره، د لیږد یو ستونزمن بهیر

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

له ۲۰۰۱ زیږدیز کال راپدیخوا پراختیا په هراړخیزه توګه ښه والی موندلی . . .

په ښوونځي کې نوم لیکنه
له ۰/۸ میلیونو څخه ۸
میلیونو زده کوونکو ته

د عمر اوږدوالی
له ۴۴ کلونو څخه تر ۶۱
کلونو پورې

عواید
د ناخالصه کورني تولید له
۳/۳ سلنې څخه تر ۱۱/۲
سلنې پورې

د سړي سر ناخالصه
کورني تولید کچه
له ۱۲۰ امریکایي ډالرو
څخه ۶۰۸ امریکای ډالرو
ته لوړه شوه

د دولت مالي مدیریت
د نورو ډیرو ماتیدونکو او لږ
عاید لرونکو هیوادونو په پرتله
د یو غښتلي سیستم درلودل

اړیکي
له هیڅ څخه اوسمهال ۱۸
میلیونه وګړي ګرځنده
موبایلونه لري

د جندر برابروالی
په پارلمان کې د میرمنو
شمېر له هیڅ څخه تر ۲۷
تنو پورې

د ۵ کلونو لاندې عمر
لرونکو ماشومانو د مړینې
کچه
په هر ۱۰۰۰ ولادتونو کې
له ۱۳۷ پیښو څخه ۵۵
پیښې

مګر د ځان بسیاينې په لور د لیږد اوسنی بهیر خورا ستونزمن بلل کیږي . . .

په اقتصادي بهیر کې بدلون د تقاضا کچه ټکنی کړې . . .

► د بهرنیو نړیوالو ځواکونو په وتلو سره ، د مالي مرستو بهیر هم پڅ شو او امنیتي حالت هم ترینګلی شو، چې دغه وضعیت په خپل وار سره پر مصرف کوونکو ناوړه اغیز وکړ او پانګوالو هم خپل اعتماد له لاسه ورکړ چې په پایله کې د کورني تقاضا کچه هم را ټیټه شوه . . .

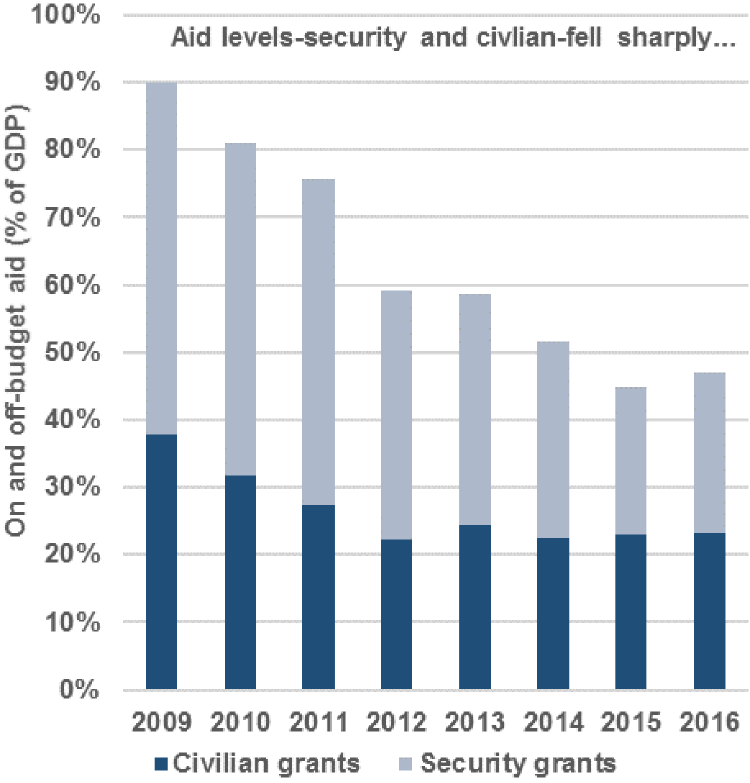

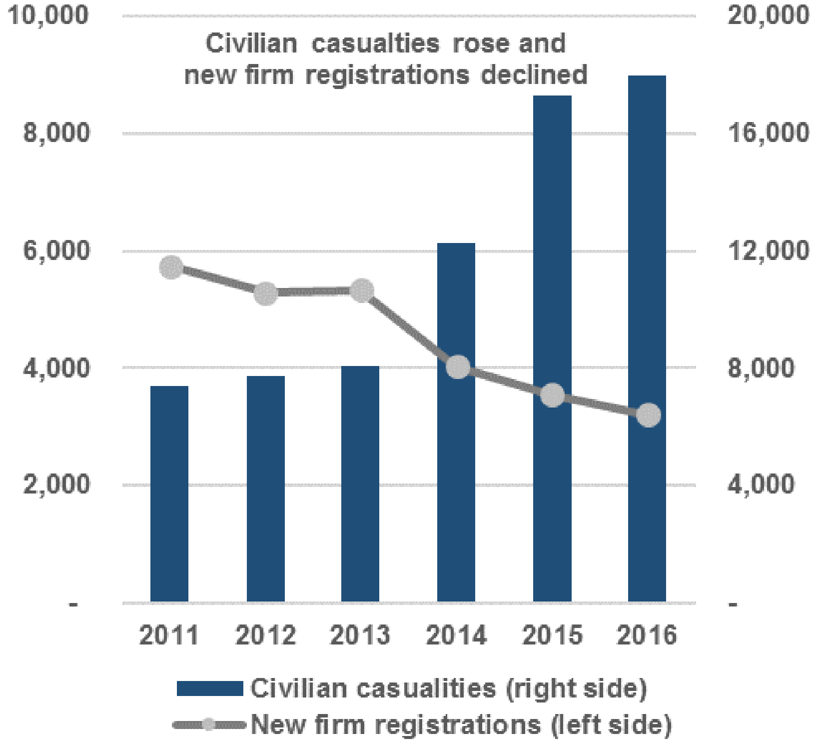

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

مګرد ځان بسیاینې په لور د لیږد اوسنۍ بهیر خورا ستونزمن بلل کیږي . . .

او اقتصادي ودې په بې سارې توګه کموالی وموند . . .

- د ناخالصه کورني تولید کلنی حقیقي وده چې له ۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۱۲ کلونو پورې ۹/۴ سلنه وه، په ۲۰۱۶ کال کې ۲/۱ سلنې ته راټیټه شوه

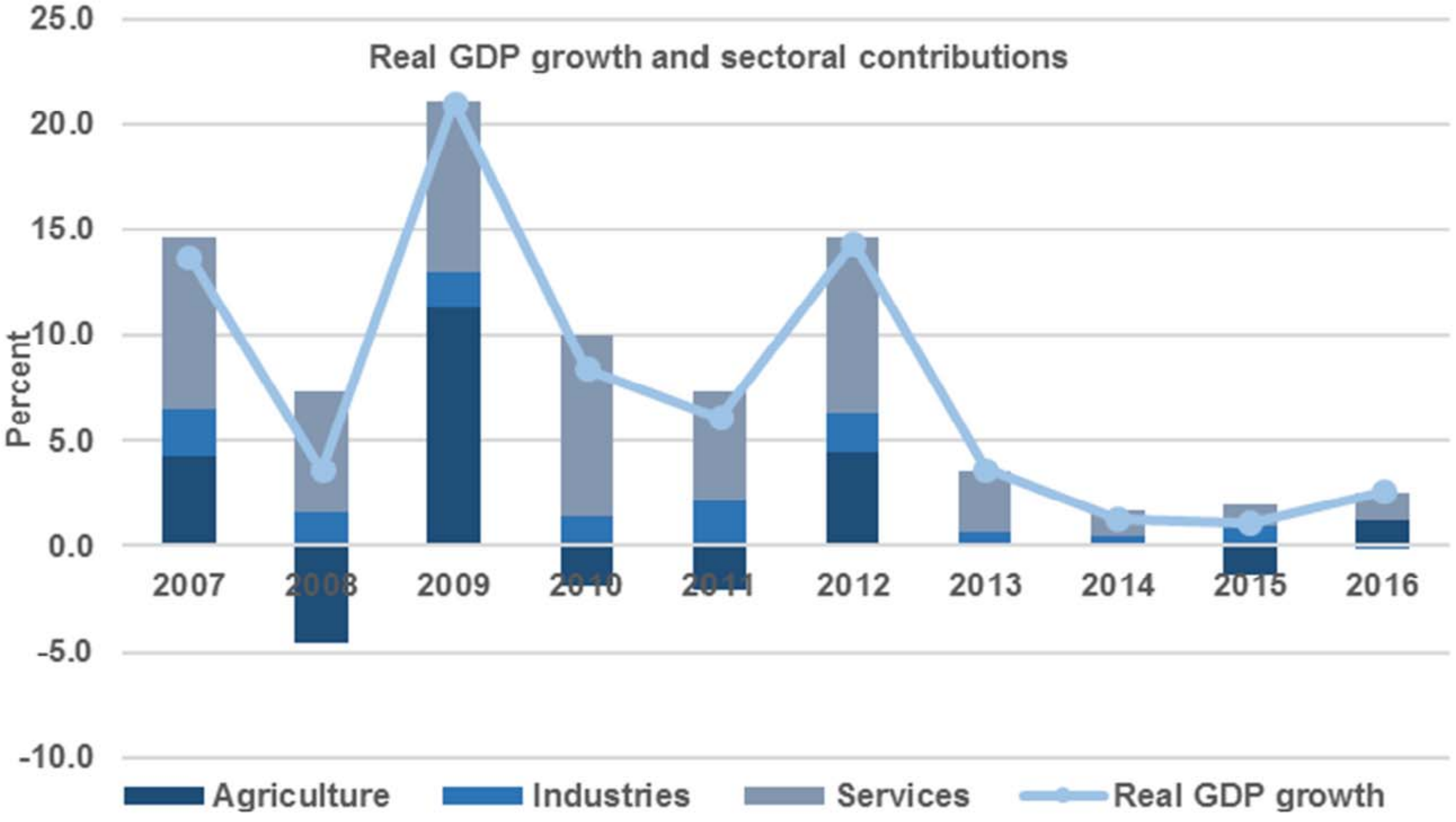

د پراختیایي پایلو په ترلاسه کولو کې پخ پرمختګ، او د تیرو لاسته راوړنو د لاسه ورکولو ګواښ . . .

فقر

- له ۲۰۰۸ څخه تر ۲۰۱۴ پورې، بیوزلي له ۳۶ سلنې څخه ۳۹ سلنې ته لوړه شوه

خدمات

- د لومړنیو زده کړو په ګډون کې په تولیزه توګه ۱/۲ سلنه کمښت راغلی، او د انجونو په ګډون کې دغه کمښت ۲/۲ سلنه ده

استخدام

- د اوزګارۍ کچه په ۲۰۰۸ کال کې ۲۵ سلنه وه، په داسې حال کې چې په ۲۰۱۴ کال کې ۳۹ سلنې ته لوړه شوې ده.

تولنیز جنیست

- : په ښوونځیو کې د تولنیز جنسیت د حضور تشه لویه شوې ده. د هر دوه هلکانو په وړاندې له یوې کمه انجلۍ ثانوي زده کړې کوي.

تاوتریخوالی

- د ملکي وګړو په مرګ ژوبله کې له ۲۰۱۲ څخه تر ۲۰۱۴ پورې له ۶۰۲۵ څخه تر ۶۷۹۱ پورې لوړوالی راغلی دی

خصوصي پانګه اچونه

- د ۲۰۱۲ څخه تر ۲۰۱۵ پورې د نویو پانګو اچونو په فعالیتونو کې نږدې ۵۰ سلنه کمښت راغلی دی

کډوالي

- په ۲۰۱۴ کال کې ۳۸،۰۰۰ افغانانو او په ۲۰۱۵ کې ۱۸۰،۰۰۰ افغانانو په اروپا کې د پناه غوښتنه کړې ده.

بېځایه کیدنه

- د راستنیدونکو کډوالو شمیر کې ډیروالی راغلی دی، چې په شته وګړو یې فشار نور هم ډیر کړی دی. د داخلي بېځایه شویو شمیره ۱/۲ میلیونه وګړو ته رسیدلې ده.

راتلونکي ته کتنه: د یو هراړخیزه ودې اجندا

نیږدې راتلونکې که باید ډیر څه ترسره شي، خو پایلو ته د رسیدلو لپاره وخت ته اړتیا شته

د یوې هر اړخیزې ودې اجندا

اوس کار اوعمل کولو ته اړتیا ده ...

- د سوکاله راتلونکې لپاره د سولې او امنیت راوستل اړین دي... خو نظامی کړنې او سیاسي هوکړه به په خپله د اوږدمهاله سولې د رامنځته کیدو لامل نشي
- د تیکاو لپاره د دولت له لوري د خدمتونو په عرضه کولو باندې باور رامنځته کول، ډیر اهمیت لري
- د حکومتوالي د ښه کولو، د فساد د کمولو او د اداري وړتیا لوړولو (پلې کولو) له لارې د دولت د اغیز ډیرول
- د عامې تقاضا د زیاتوالي له امله په لنډ مهال کې د ودې غښتلي کول
- د عامه پانګې اچونې د لومړیتوب او د خصوصي پانګې اچونې د تقویه کولو له لارې د افغانستان د اوږدمهاله ودې د وړتیا بنسټونه کیښنودل

...خو پایلې به وخت ونیسي

- مالي خنډونو او پانګه اچونې ته د راستنیدو وړاندې او وروسته پاتې حالت ته په کتو- دواړه اداري او زیربنایې- جوړول، او پایلې یې وخت نیسي...
- ... اوږدمهاله هوډ او صبر ته اړتیا لیدل کیږي، او هیلې باید شرایطو ته په کتو سره سم جوړې شي.

په لنډ مهال کې د ودې غښتلي کول

مالي تشه محدوده ده، خو رښتینې اصلاحات به مرسته وکړي

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

په لنډ مهال کې د ودې غښتلي کول

د افغانستان د مالي خوزښت لپاره تشه محدوده ده

- د امنيتي لګښتونو اړتياوو او د مخ په ودې نفوس لپاره د لومړنيو خدمتونو لپاره لګښتونو ته په پام سره مالي تشه به محدوده وي
- نړيوالې مرستې د افغانستان د دولت له لیارې د ملکي لګښتونو ۶۰ سلنه بودیجه او د پراختیایي لګښتونو ۸۰ سلنه بودیجه تر پوښښ لاندې راولي
- خو د مالي برخې او د پالیسي ګانو د سمو اصلاحاتو په پایله کې کیدای شي چې په لنډ مهال کې وده زیاته شي

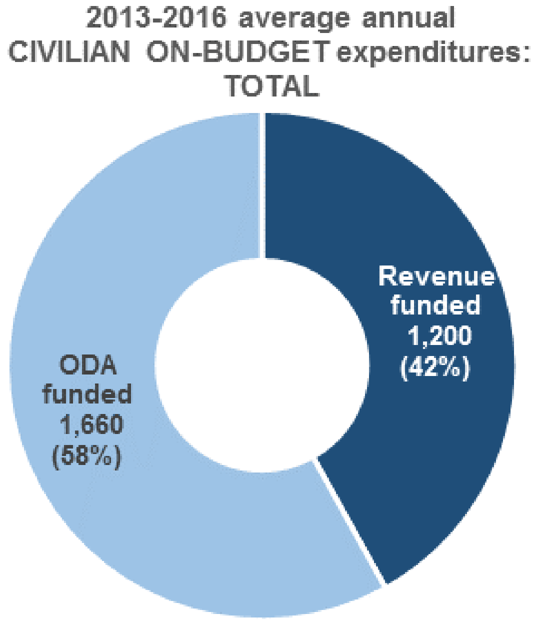

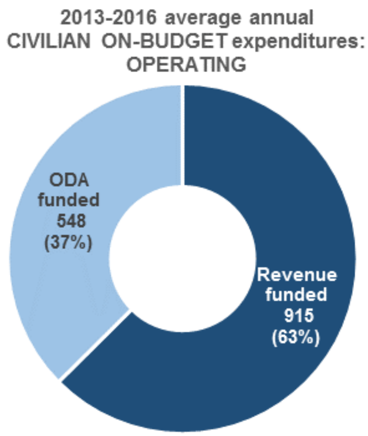

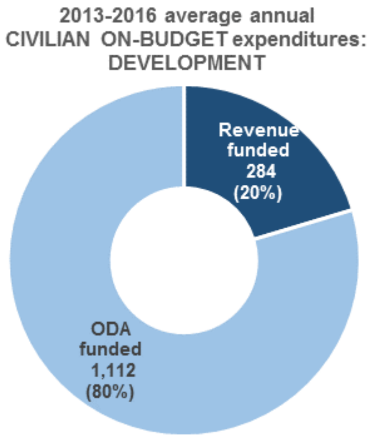

په لنډ مهال کې د ودې غښتلي کول

د مالي برخې او اصلاحاتو په پالیسي ګانو کې د پیاوړې همغږي رامینځته کول . . .

1. ► د بودجې په تطبیق او مصرف کې ښه والي
2. ► د بودیجې لګښت دې د مزد اړونده کارونو او د تولنې په کچه کارونو ته چې په مستقیمه توګه تر ټولو اړو وګړو ته ورسیږي او تر ټولو ډیره ولګول شي، واړول شي
3. ► د بنسټیزو خدمتونو د عرضه کولو لپاره د لګښت ډیرول او د کیفیت ښه کول
4. ► د اجباري اصلاحاتو او تدابیرو ترسره کولو له لارې د سوداګرې د خطرونو او لګښت کمول تر څو چې شخصي پانګې اچونې ترویج او د سوداګرۍ د تولنې تر منځ د باور او ډاډ فضا را منځ ته شي
5. ► د وارداتو د بدیل لپاره (د نرخونو د بدلون پرته) د فرصتونو په ګوته کول او ترویجول او د صادراتو لوړول
6. ► د مالیاتو د بنسټ او عوایدو د پرخوالو د هڅو له لارې د متمرکزو عوایدو راټولولو د چارو انسجام
7. ► د بروکسل ژمنو د پوره کیدو ډاډ ترلاسه کول او د بودجې له لارې د ډیرو مرستو لګول

په لنډ مهال کې د ودې غښتلي کول

د مالي برخې او اصلاحاتو په پالیسي ګانو کې د پیاوړې همغږي رامینځته کول . . .

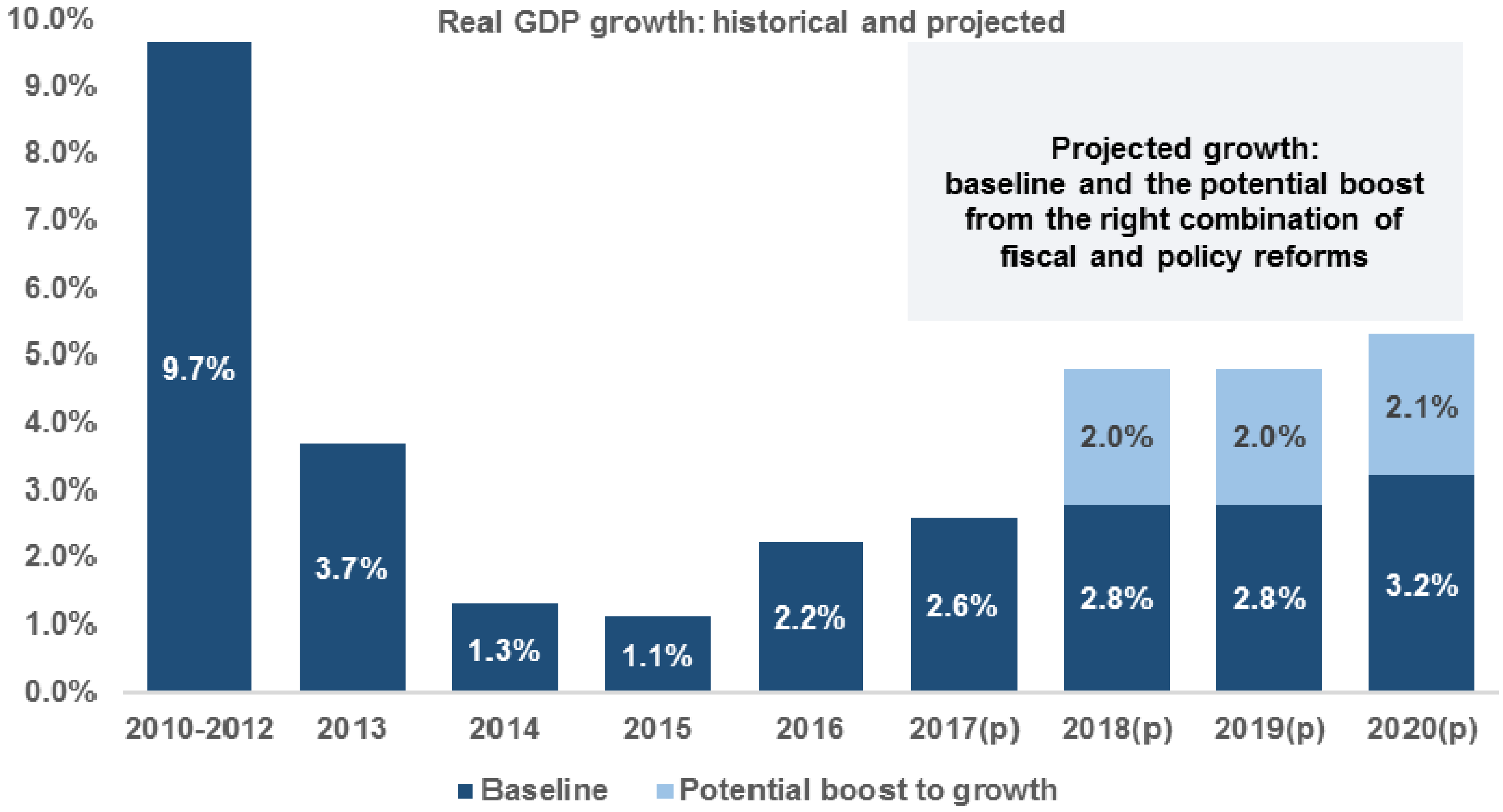

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول

پانګه اچونې خورا مهمې دي، خو باید د لومړیتوب له مخې ترسره شي

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول

ودې ته د لاسرسي لپاره باید ګڼې موخې ترلاسه شي

1 وده باید هر اړخیزه وي- باید کاري زمینې رامینځته او بیوزلي له منځه یوسي...

- بیوزلو ته معیشت برابر کړي او هر کال ۴۰۰،۰۰۰ افغان ځوانانو ته چې بازار ته د کاري ځواک په توګه را توکیږي، کارې فرصتونه زیات شي.

2 اړتیا لیدل کیږي چې وده باید د بهرنې تمویل تشه کمه کړي

- د مرستو کمښت ته په کتو سره، د تمویل بدیلو سرچینو د موندلو اړتیا لیدل کیږي- د بیلګې په توګه، د صادراتو څخه لاس ته راوړنې، د بهرنیو پانګونو جذب او یا هم د خدمتونو د وړاندې کولو څخه عایداتي سرچینې او د فیس ترلاسه کول

3 وده باید عواید را منځ ته کړي ترڅو چې مالي ځان بسیاینه رامینځته شي

- اوس مهال د حکومت ۶۰ سلنه بودیجه د مالي مرستو له لارې تمویل کیږي

د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول...

...ډیرې پانګې اچونې ته اړتیا لري

- ...افغانستان د ودې کافي وړتیا لري، په ځانګړې توګه په کرهنه او د کانونو په ایستلو کې...
- ...او د دغې وړتیا په پلي کولو سره به د ۲۰۱۷- ۲۰۳۰ کلونو په ترڅ کې په منځنۍ کچه ۶/۵ سلنه، کلنۍ وده را منځ ته کړي
- ... او ښارونه، که په ښه توګه مدیریت شي، کیداې شي چې د ودې بنسټونه وګرځي

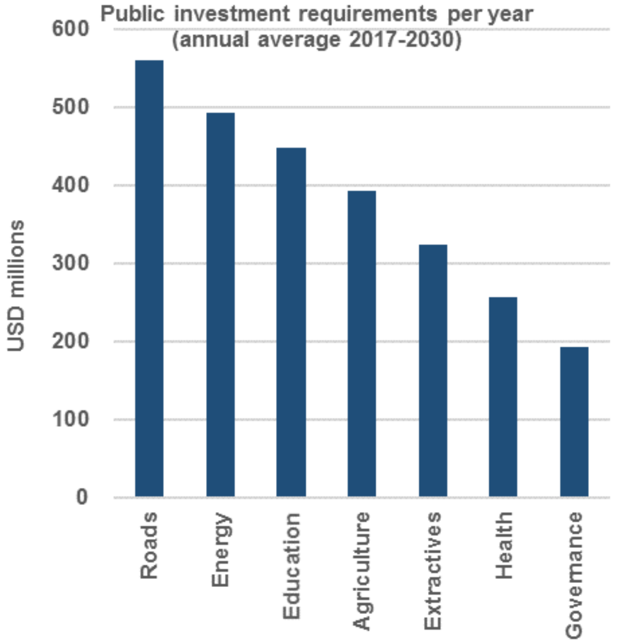

- ... خو د دولت لخوا د پانګې اچونې اړتیا ډیره ده
- تر ۲۰۳۰ کال پورې د هر کال لپاره تر ۲/۶ میلیارده ډالره
- ... ځواکمنه بودجه او د دولت د پانګونې مدیریت او د خصوصي او دولتي مشارکت د لومړیتوبونو بهیر به مهم وي.

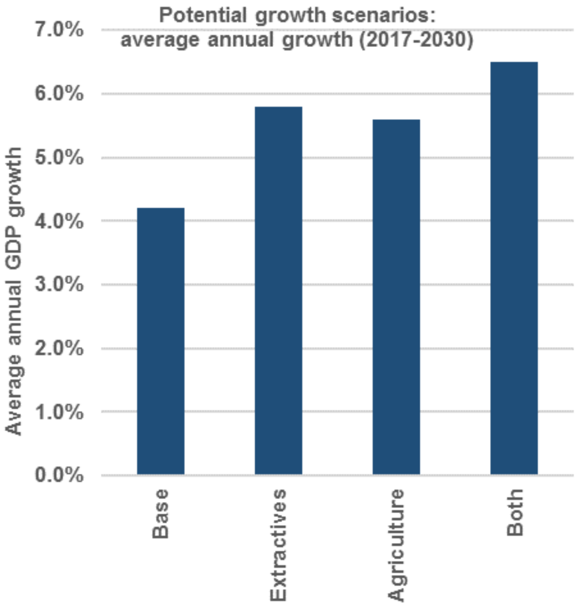

د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول...

...او د پانګې اچونې انتخابونو ته باید په پوره پاملرنې لومړیتوب ورکړل شي

بشري سرچينې

... تر څو چې اغيزمنتيا ډيره او انډولتيا ترويج شي

- لږ خطر ولري او د نا امنيو په وړاندې ډير ځواکمن وي
- د ښځو او ځوانانو په ځواکمنتيا باندې بايد جدي تمرکز وشي (وړتيا او ګمارنه)
- د کډوالي د مديريت لپاره فرصتونه
- د لويانو د سواد په برخه کې پانګه اچونه کولای شي چې د کرهنې په توليداتو کې د پام وړ ډيروالی راشي

کرهڼه او د کرهڼې سوداګري

... ترڅو چې د عوايدو فرصتونو ملاتړ وشي او دندې رامنځ ته شي

- لږ خطر ولري او دومره ځواکن وي چې په امنيت کې بدلون راوالي
- کولای شي چې ۱/۴ سلنه په کلنۍ وده کې ونډه ولري او په راتلونکې لسو کلونو کې ۱/۲ ميليونه کاري فرصتونه برابر کړي
- د لږو عوايدو د ترلاسه کولو وړتيا لري
- د وارداتو د بديل لپاره ښه وړتيا لري

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول...

...د پانګې اچونې انتخابونو ته باید په پوره توګه پاملرنه او لومړیتوب ورکړل شي

سیمه ایز تړاو

... تر څو چې د اقتصادي ودې فرصتونه زیات شي

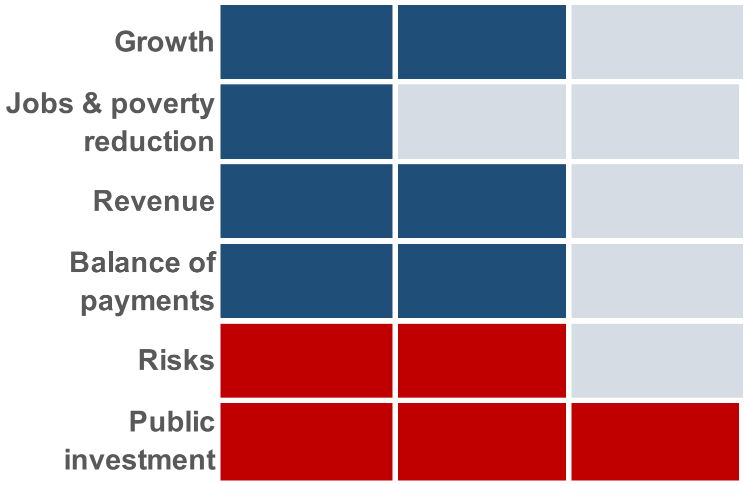

- د متقابل استراتیژیکي اتکا او تروا له امله د لوړ اقتصادي خطرونو شتون
- لوړې مالي ارتیاوې او لګښت، او په ورته مهال د ورکړې لوړه ُ خو نامعلومه کچه
- د ترانزیتي سوداګری د عوایدو وړتیا: هر کال ۲۶۰ میلیونه ډالره ده، خو پلي کول یې ستونزمن دي

استخراجي صنایع او انرژي

... د دولتي عوایدو خلق کونه او د بهرني اسعاو ترلاسه کونه

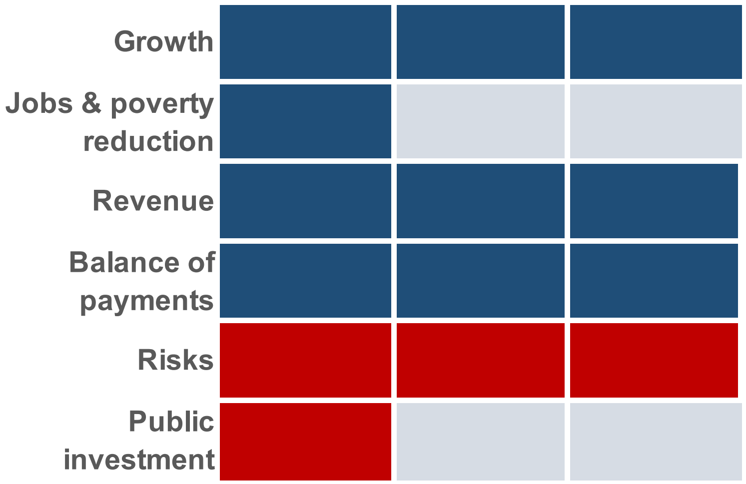

- د بهرني پانګونې د مدیریت زیات ګواښونه، خو خصوصي سکتور ته ډېره جلبونکې
- د ډېرې ودې اغیز: کیداې شي چې د نا خالصه کورني تولید په وده کې ۱/۶ سلنه ډیروالی راولي
- په دندو باندې منځنې اغیز: ۱۰۰،۰۰۰ – ۱۲۵،۰۰۰ پورې کاري فرصتونه خو کیداې شي چې نورو کاري فرصتونو ته هم لاره هواره کړي
- د کلنی بودجې د عوایدو لوړه وړتیا: تر ۲۰۳۰ پورې هر کال د ناخالصه کورني تولید ۳ سلنه وده

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

افغانستان: د هراړخیزې اقتصادي ودې لپاره اجندا

...د دولت او د نړیوالو مرسته کوونکو همکارانو لپاره

د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول	د افغانستان د اوږدمهالی ودې د وړتیا ترلاسه کول
➢ د بودیجې په تطبیق کې ښه والی ➢ د بودجې لګښت دې د بشري ځواک لپاره د مزد اړونده کارونو او د تولنې په کچه کارونو ته چې په مستقیمه توګه تر تولو اړو وګړو ته ورسیږي او تر تولو ډیره ولګول شي، واړول شي ➢ د بنستیزو خدمتونو د عرضه کولو لپاره د لګښت ډیرول او د کیفیت ښه کول ➢ د اجباري اصلاحاتو او تدابیرو ترسره کولو له لارې د سوداګرې د خطرونو او لګښت کمول تر څو چې خصوصي پانګې اچونې تشویق او د سوداګریزه تولنې ترمنځ د ډاډ او باور فضا رامنځته شي ➢ د وارداتو د بدیل لپاره (د نرخونو د بدلون پرته) د فرصتونو په ګوته کول او ترویج کول او په ورته وخت کې د صادراتو لوړول ➢ د عوایدو د راټولولو لپاره د هڅو پیاوړي کول ترڅو د مالیاتو له اړخه په پراخه کچه عواید، په منسجمه توګه راټول شي	➢ پانګې اچونې- په ادارو او په بالقوه سکتورنو کې چې وړتیا یې، ډیره وي- مهمه ده ➢ کرهنه او کرهنیزه سوداګري، بشري سرچینې، استخراج او سیمیز تړاو د ښه راتلونکې ژمنې برابروي ➢ خو دولتي پانګه اچونه – په ځانګړې توګه د سیمه ایز تړاو او د انرژۍ د زیربنا لپاره- باید په جدي توګه لومړیتوب ورکړل شي. ➢ مالي خنډونو ته په کتو سره د دولت او خصوصي سکتور د مشارکت او د مالي نوښتونو د حل لارو له لارې- د خصوصي پانګې اچونې- ډیرول به ډیر اهمیت ولري

د دولت د اغیزمنتیا لوړول او د مالي ځان بسیاینې رامنځته کول
➢ د اوسنې کلنې بودجې د تمویل سقف ساتل او یا ډیرول چې دا به غوره وي. ➢ د دولت بودیجې دننه او د بودیجې څخه باندې مرستو همغږي کول، ترڅو چې ګډو لومړیتوبونو ته ځواب وینه وشي ➢ د حکومت دننه اداري وړتیا (پلان جوړونه، همغږي او پلي کول) ځواکمن شي ➢ د فساد ضد استراتیژۍ پلي کول او د ملکي خدمتونو د اصلاحاتو ځواکمن کول ➢ په پلازمیني او ولایتونو کې د حکومتوالي غښتلې کول

THE WORLD BANK
IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP